

Usundiuurijad religioonide dialoogi otsinguil

23.–27. juunini 2025 toimus Kruševos (Põhja-Makedoonia) kolmas religioonide dialoogi ja koostöö maailmakonverents, mis kandis alapealkirja “Religioon ja globaliseerumise nüüdisaegne faas: võimalused ja väljakutsed” (“*Religion and the Contemporary Phase of Globalization: Possibilities and Challenges*”). Konverentsi korraldaja – Skopje Püha Kirilli ja Methodiuse ülikooli filosoofiateaduskonna kultuuridevaheliste uuringute keskus – oli eesmärgiks võtnud globaliseerumisega seotud ühiskondlike-usundiliste dünaamikate vaatlemise laiemas perspektiivis, kutsudes nende üle arutlema usundiuurijad kogu maailmast. Konverentsi teadusliku korralduskomitee esimees Zoran Matevski rõhutas, et ainult globaalsel tasandil lähenemine annab teadlastele piisava võrdleva perspektiivi. Kokku oli registreerunud 70 esinejat ja esindatud olid kõik kontinendid, kuigi ootuspäraselt oli osalejaid rohkem Makedooniast ja selle naaberriikidest. Sageli olid ka nende üldistused globaalsed. Näiteks Ratko Duev ja tema kolleegid vaatlesid religioonide ja etniliste rühmade vahelisi suhteid Balkanimaaades, kuid analüüsisid ühtlasi nende mõju globaalsele julgeolekule.

Konverents jagunes üheksaks töösessiooniks. Vaatluse all olid mitmed aktuaalsed globaliseerumisega seotud probleemvaldkonnad, nagu rände ja multikultuurilisuse kontekstis avalduvad religioossed pinged, fundamentalismi ilmingud ja usulise tagakiusamise näited, ent arutleti ka positiivsete sotsiaalsete muutuste ja globaliseerumisest tingitud koostöövormide üle. Lisaks pika ajalooga institutsionaalsetele maailmareligioonidele räägiti ka vähem organiseeritud tänapäevastest vaimsetest liikumistest, nagu *New Age* subkultuur Bulgaarias, ning hiljuti esilekerkinud nähtustest, nagu religiooni kaubastumine Lõuna-Aafrika maapiirkondade uusnelipühiluse kirkutes. Eraldi temaatiline blokk oli pühendatud sakraalse erootikaga seotud vaimsete õpetuste teemadele. Massimo Introvigne, Camelia Marin ja Rosita Šorite näitlikustasid, kuidas religiooniantropoloog või -sotsioloog saab olla kaaluka sõnaga ekspert selle valdkonnaga seotud kohtuasjades või meedia

võimendatud moraalse paanika olukordades. Teine temaatiline sessioon keskendus *qigongi* praktikatele ja *chi*-energia mõistele. Jason Cherng jagas oma visiooni nendele õpetustele tuginevast globaalsest südametunnistuse kultuurist, nähes selles võimalust ajaloolisi konflikte ületavaks koostööks. Samas kirjeldasid antud ploki esinejad ka seda, kuidas mitmes riigis (näiteks Taiwanis või Hiinas) on Tai-Chi organisatsioonid juba aastakümneid taga kiusatud.

Ka teoreetilistest ajaloolisest suunilusest lähenemisviiside puhul tõmmati paralleele nüüdisaja kriisidega. Näiteks Ivica Kelam vaatles praeguse ökoloogilise kriisi religioosset juuri, tuginedes Lynn White'i lääne kristluse kriitikale.

Tulevikku suunatud ettekanded pakkusid välja praktilisi vahendeid religioossete pingete prognoosimiseks ja leevendamiseks. Näiteks Željko Pavici ettekanne keskendus religioosse sallivuse ja sallimatuse prognoosimise indikaatoritele Horvaatia ühiskonnas. Boban Mitevski tõi esile religioossete institutsioonide väärtusliku rolli kuritegevuse ja retsidiivsuse ennetamisel, rääkides oma kaplanitöö kogemustest Põhja-Makedoonia vanglates, seevastu Vladimir Trajkovski osutas viisidele, kuidas usukogukonnad saavad teha jõupingutusi erivajadustega inimeste religioosseks kaasamiseks. Gerard Kester mõtiskles filosoofilisemalt selle üle, kuidas religioonide koostöö saab kaasa aidata ülemaailmse rahu ja õigluse edendamisele.

Lisaks arutati ruumilise mõtlemise ja sellega seotud mentaalse kaardistamise olulisuse üle mitmesuguste kriiside kontekstis. Tuginedes HERACHANSE projektist CHRYSES saadud kogemustele rõhutas Reet Hiimäe religioosel alusel loodud mentaalsete maakaartide rolli keskkonnaga seotud tervisekriisidele reageerimisel, tuues esile tegurid, mis on ajendanud varasemate suurte kriiside puhul religioonide vahelisi piire ületavat koostööd. Hiimäe rõhutas, et spontaanse kriisiabi ja sellega seotud ruumilise mõtlemise (nt rohujuure tasandil tekkivate abivõrgustike dünaamikate) kriitiliseks analüüsimiseks on vaja süsteemsemat uurimistööd ning selleks et paremini valmistuda tulevasteks kriisideks, on vaja, et sellist sageli usundilisest argumentatsioonist lähtuvat koostööd tunnustataks ja arendataks ka administratiivsel tasandil. Daniel Kisliakov tõi Austraalia põlisrahvaste näitel välja, kuidas etnokultuurilise integratsiooni ja kommunikatiivse õigluse saavutamiseks on eriti just pluralistlikes ühiskondades vaja arvesse võtta erinevaid etnokultuurilisi maailmakäsitlusi, kuigi pika ajalooga marginaliseerimistendentse ei pruugi olla kerge ületada.

Konverentsi korraldajad väärivad tunnustust ka rikkaliku ja konverentsiteemaga haakuva kultuuriprogrammi kokkupanemise eest: lisaks kohalike muuseumide ja galeriide (näiteks piirkonnas asuva maailma suuruselt teise tubakamuuseumi või Nikola Martinoski galerii) külastamisele, rahvatantsu ja traditsioonilise muusika etteastetele ja kohalikust gastronoomiast osa saamisele hõlmas see ekskursioon kohalikesse kirikutesse ja kloostritesse (näiteks Püha Jovani kirikusse, Püha Spasi kloostrisse ja Õnnistatud Neitsi

Maarja taevaminemise nunnakloostriksse), võimaldades pidada vahetut dialoogi kohalike kogukondadega.

Konverentsi korraldajate ja osalejate ühistööna sõnastati konverentsil toimunud arutelude põhjal Kruševo deklaratsioon 2025, milles toodi välja pakiline vajadus käsitleda religioonide dialoogi teemat süsteemselt kõrgeimal akadeemilisel tasemel, aga püüda uurimistulemustega jõuda ka laiemate sidusrühmade ja avalikkuseni. Järgmise aasta maailmakonverents oli juba planeerimisel, seega see rahvusvaheline aruteluplatvorm jätkub ja eeldatavasti laieneb veelgi – osalema tasuks kutsuda kindlasti ka religiooniga seotud teemadega tegelevaid ajakirjanikke.

Reet Hiimäe
reet.hiimae@folklore.ee